

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ

Η ελληνική οικονομία
και η απασχόληση
Ετήσια Έκθεση 2014

16 ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Εισήγηση – Παρουσίαση: Ομότιμου Καθ. Σ. Ρομπόλη, Επιστ. Δ/ντή ΙΝΕ/ΓΣΕΕ

Η Κεντρική επιδίωξη της Έκθεσης για την Ελληνική Οικονομία και την απασχόληση του έτους 2014 **συνίσταται:**

- στις κατευθύνσεις και τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας.
- στις εξελίξεις των βασικών μεγεθών κατά την περίοδο 2013-2014 στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση, (μισθοί, κόστος εργασίας, παραγωγικότητα, ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, επενδύσεις, απασχόληση, ανεργία, πολιτικές απασχόλησης, δημοσιονομικές & οικονομικές εξελίξεις, εργασιακές σχέσεις).
- στην γήρανση του πληθυσμού και στην μακροχρόνια αναλογιστική βιωσιμότητα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης κατά την περίοδο 2013-2050.
- στην πορεία της εσωτερικής υποτίμησης και στο μέλλον της ελληνικής οικονομίας.

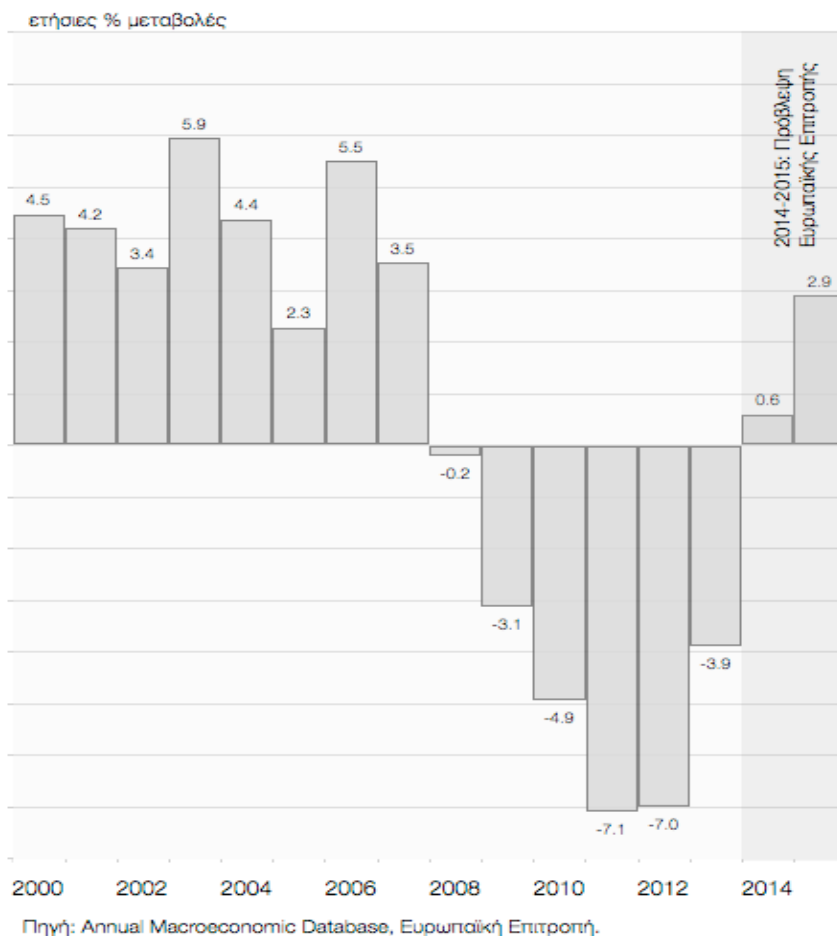
Η Έκθεση για την Ελληνική Οικονομία και την απασχόληση του έτους 2014 αναδεικνύει:

- **την κατανόηση του αδεξιόδου** των ασκούμενων πολιτικών της εσωτερικής υποτίμησης, της λιτότητας, της διαδικασίας αποεπένδυσης, της ανεργίας, της μισθολογικής και παραγωγικής καθίζησης κλπ.
- **την αναγκαιότητα παράκαμψης αυτής της νεοφιλελεύθερης πορείας.**
- **στο πλαίσιο: ενός νέου μείγματος οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής.**
- **και ενός νέου αναπτυξιακού υποδείγματος** παραγωγικής-τεχνολογικής ανασυγκρότησης της ελληνικής οικονομίας.

Οι ευρωπαϊοί εργαζόμενοι και πολίτες αντιλαμβάνονται πολύ καλά ότι:

- ✓ η **Ευρώπη**: **α)** ή θα πρέπει να αλλάξει και να προσανατολισθεί οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά σε μία κατεύθυνση ευρωπαϊκή, **β)** ή με τις βασικές αδυναμίες που αποκάλυψε η οικονομική και κοινωνική κρίση θα αποσταθεροποιηθεί περαιτέρω η διαδικασία ολοκλήρωσής της και θα εθνικοποιηθεί.
- ✓ αυτό που συντελείται στην Ελλάδα, την Κύπρο, την Ισπανία, την Πορτογαλία, την Ιρλανδία **αποτελεί το επεισόδιο**, ενώ αυτό που συντελείται σε ολόκληρη την Ευρώπη αποτελεί το προοίμιο της κανονικότητας του επεισοδίου.
- ✓ **Κινητήρια δύναμη** προς την κατεύθυνση οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης δεν αποτελεί μόνο η αναδιάρθρωση του χρέους (179,1% του ΑΕΠ-315 δις ευρώ 2014) αλλά και η εγκατάλειψη των πολιτικών λιτότητας και επενδυτικής, παραγωγικής και κοινωνικής οπισθοδρόμησης που εφαρμόζονται τα τελευταία πέντε χρόνια στα κράτη-μέλη της Μεσογειακής Ευρώπης και ηπιότερα στα κράτη-μέλη της βόρειας Ευρώπης με τις λεγόμενες πολιτικές δημοσιονομικής προσαρμογής.

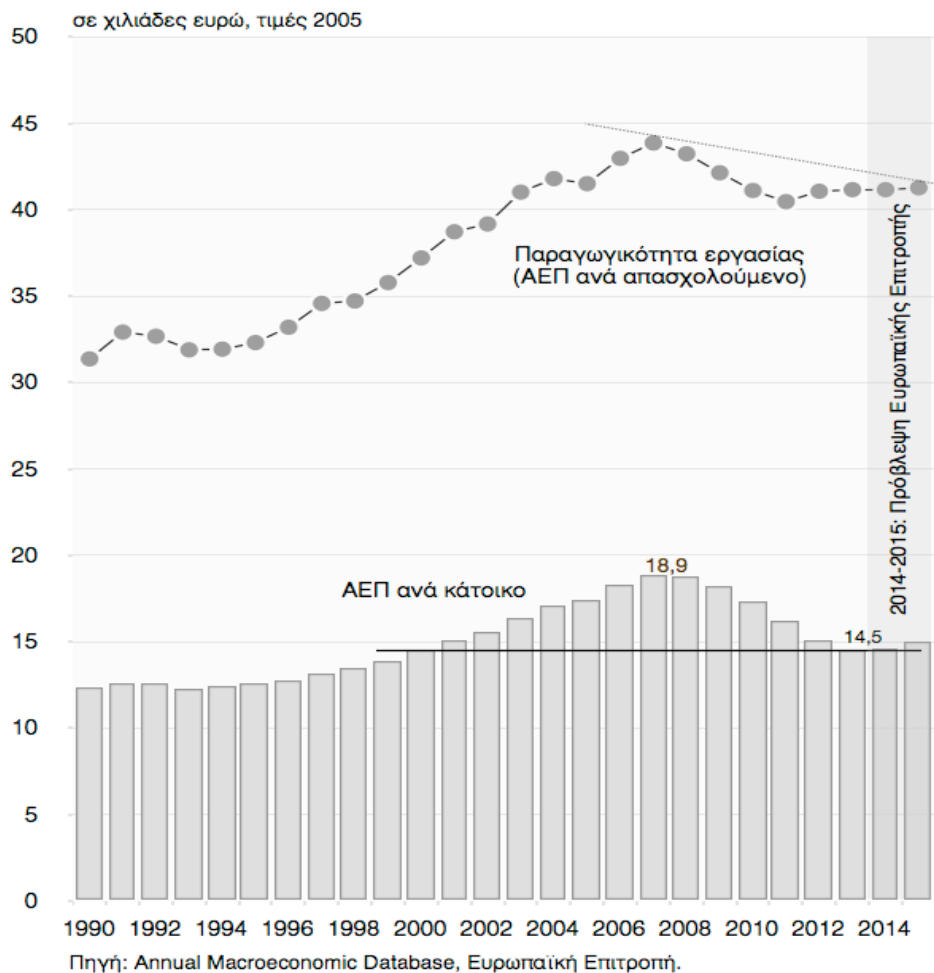
Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε σταθερές τιμές, 2000-2015

Η σωρευτική μείωση του ΑΕΠ κατά την εξαετία 2008-2013 ανήλθε σε 23,5% και κατά την επταετία 2008-2014 θα έχει ανέλθει σε 23,2%.

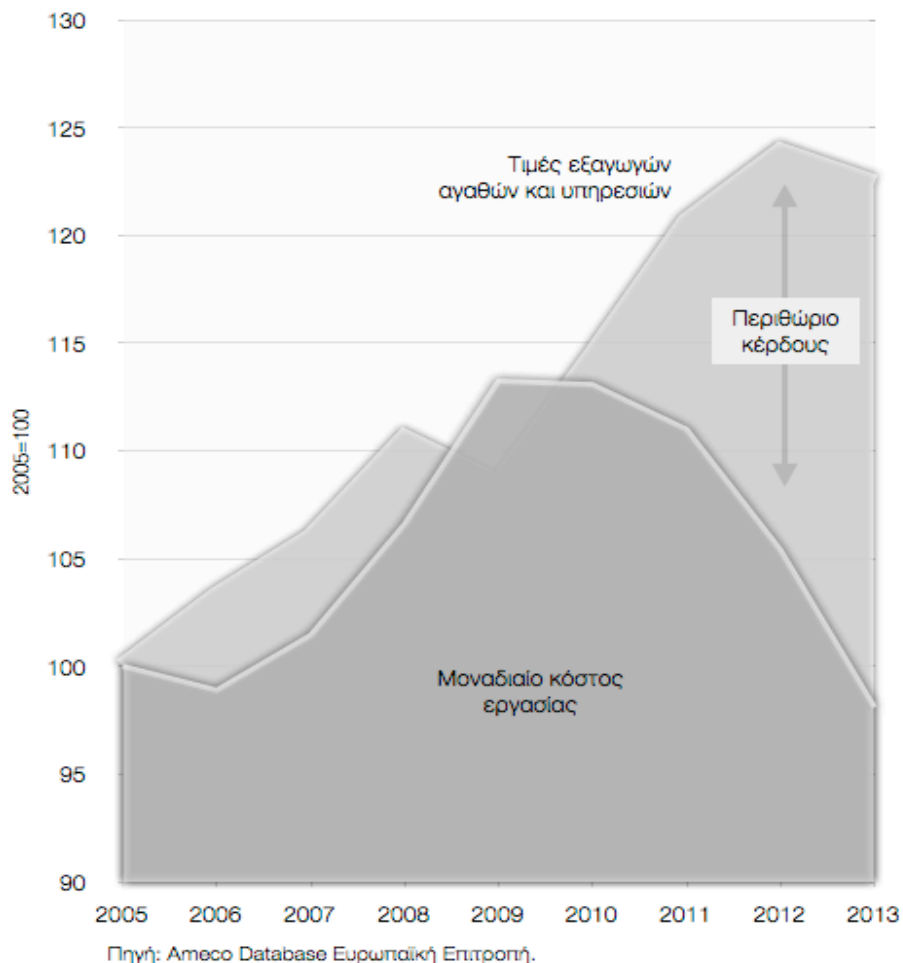
Το άλμα πραγματικής σύγκλισης προς τον μέσο όρο της ΕΕ που είχε πραγματοποιηθεί κατά τα έτη 1995-2007, έχει ήδη ακυρωθεί και έχει μεταστραφεί σε πραγματική απόκλιση.

ΑΕΠ ανά κάτοικο και παραγωγικότητα της εργασίας (1990-2013 και πρόβλεψη 2014-2015).

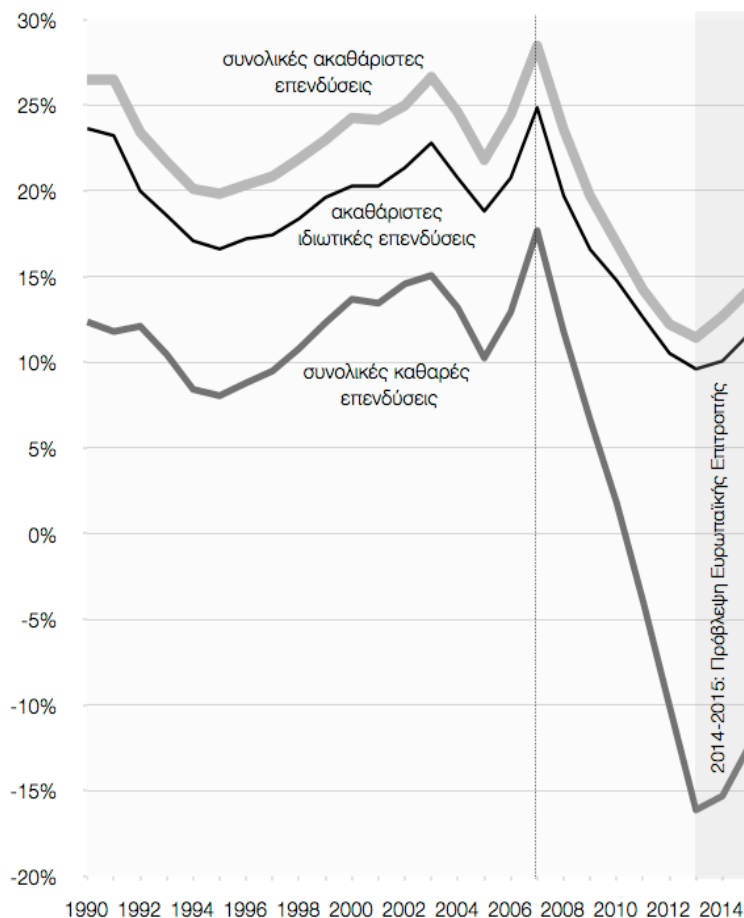
Το **ΑΕΠ** ανά κάτοικο θα παραμείνει κατά το 2014 στα επίπεδα του 2000. Η **παραγωγικότητα της εργασίας** είχε μειωθεί, στο τέλος του 2013, έναντι του 2008, κατά 4,8% και θα παραμείνει στο ίδιο σημείο έως το τέλος του 2014. Το **βάρος της προσαρμογής** που επιβλήθηκε από την μείωση του ΑΕΠ μεταφέρθηκε κατά τα 4/5 στην απασχόληση.

Μοναδιαίο κόστος εργασίας και τιμές εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών σε σταθερές τιμές, 2005-2013

Η συνολική μείωση του μοναδιαίου κόστους εργασίας θα ανέλθει για το σύνολο της περιόδου προσαρμογής (2009-2013) σε 16%. Με άλλα λόγια, η μείωση του μοναδιαίου κόστους εργασίας θα έχει μετατραπεί μόνο κατά το 1/5 σε μείωση των εγχώριων τιμών, δηλαδή σε αύξηση της ανταγωνιστικότητας τιμής, ενώ κατά τα 4/5 τροφοδοτεί την αύξηση της κερδοφορίας.

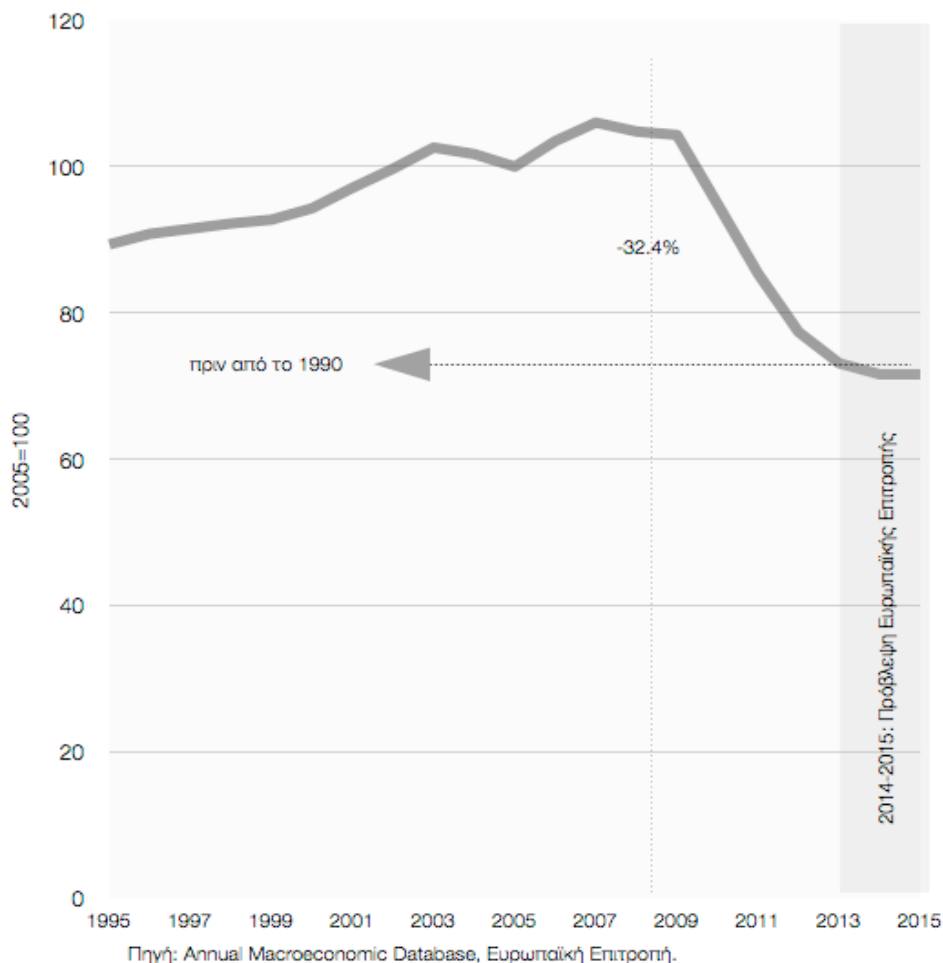
Ιδιωτικές και συνολικές επενδύσεις παγίου κεφαλαίου, σε σταθερές τιμές, ως ποσοστό του προϊόντος, 1990-2015

Πηγή: Annual Macroeconomic Database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

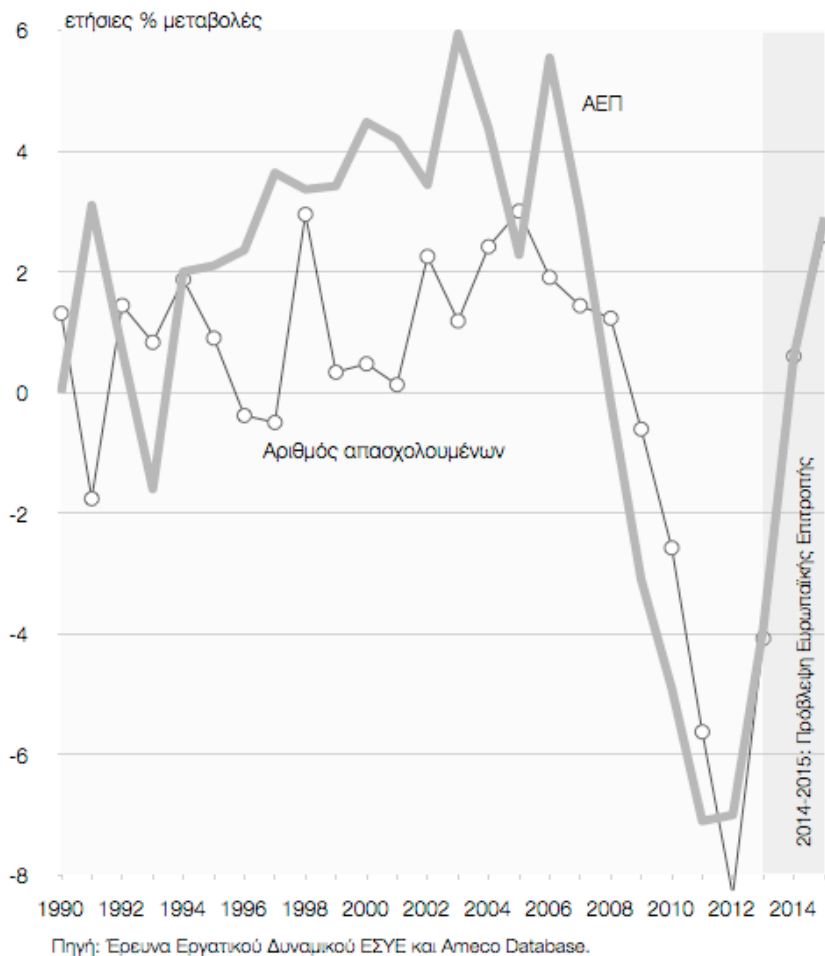
Από το 2008 και μετά εμφανίζονται οι επιπτώσεις της κρίσης και της πολιτικής της εσωτερικής υποτίμησης έτσι ώστε κατά το 2009-2013 η πτώση των επενδύσεων να είναι σημαντική, με τις καθαρές συνολικές επενδύσεις να μειώνονται στο -10% περίπου του καθαρού εγχώριου προϊόντος και η ελληνική οικονομία να βρίσκεται σε διαδικασία αποεπένδυσης.

Η εγχώρια ζήτηση σε τιμές 2005 έναντι 37 προηγμένων χωρών 1995-2015

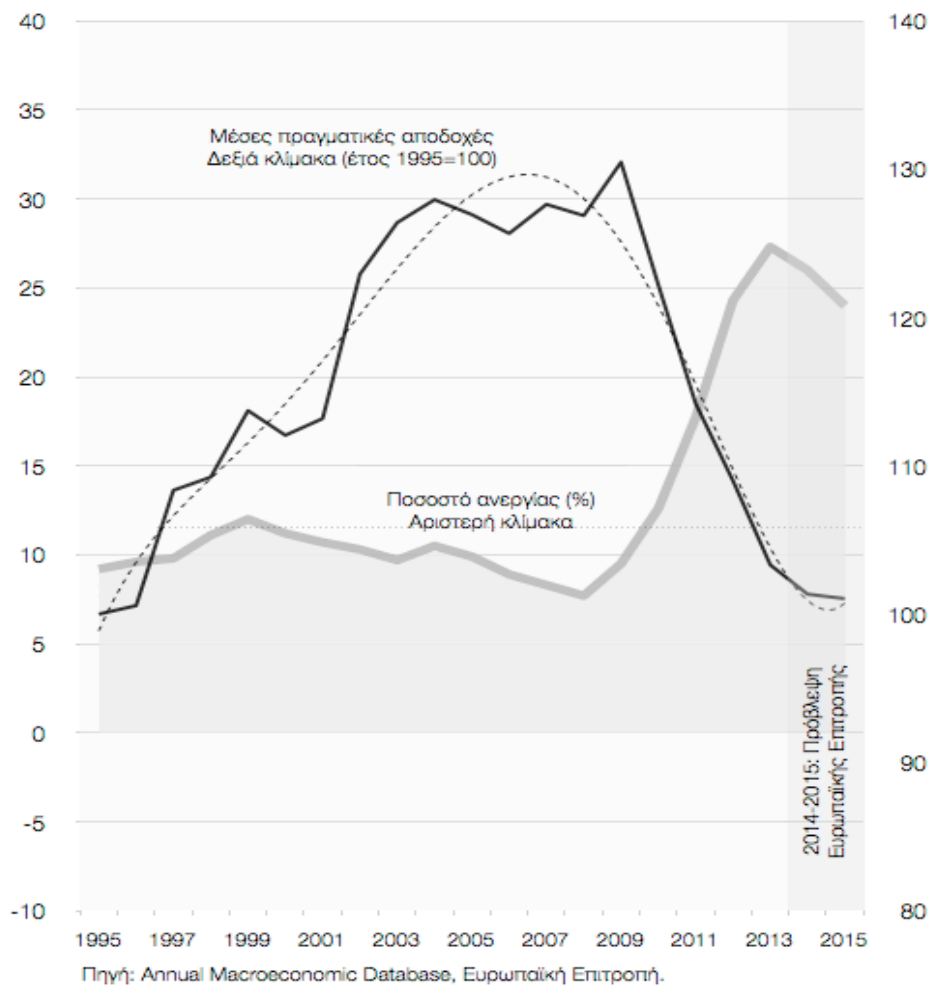
Την πενταετία 2009-2013, η μείωση που παρουσίασε η εγχώρια ζήτηση στην Ελλάδα έναντι των 37 κυριότερων ανταγωνιστριών χωρών ανήλθε σε 32,4% επαναφέροντας τον σχετικό δείκτη σε επίπεδα χαμηλότερα από τα αντίστοιχα του 1990.

ΑΕΠ και αριθμός απασχολούμενων 1990-2014

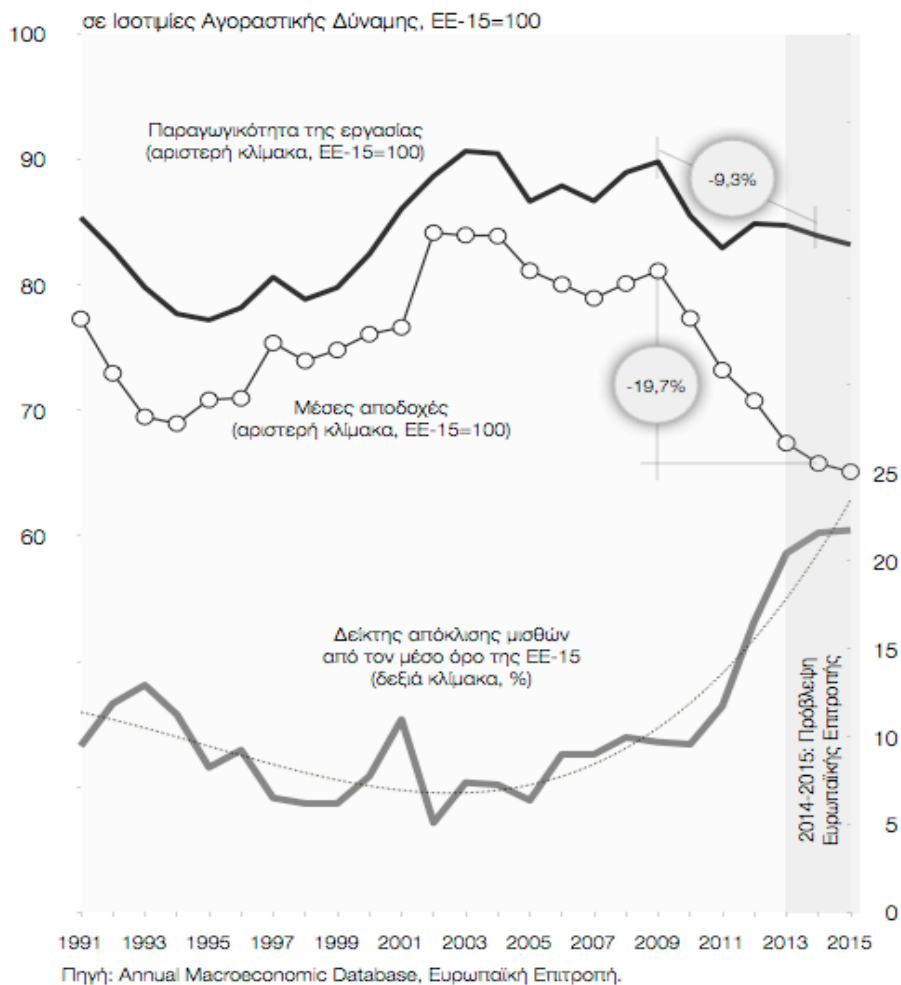
Το αποτέλεσμα των πολιτικών απορρύθμισης και αποδιάθρωσης της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα σε συνδυασμό με την περιστολή της ζήτησης και της αγοραστικής δύναμης είναι η μείωση (2010-2013) του αριθμού των απασχολούμενων κατά 20% (930.000 άτομα), ως επακόλουθο της μείωσης του προϊόντος και αύξησης της ανεργίας στο 27,8% (1.342.299 άτομα, Α΄ τρίμηνο 2014). Η πρόβλεψή μας για το 2020 είναι ότι το επίπεδο της ανεργίας θα διαμορφωθεί στο 22%-23% (1.150.000 άτομα), με ότι αυτό αρνητικά συνεπάγεται για μία χώρα σαν την Ελλάδα να διατηρεί επίπεδο ανεργίας επί μία δεκαετία μεγαλύτερο του 1.000.000 ατόμων.

Πραγματικές μέσες αποδοχές και ποσοστό ανεργίας 1995-2013

Η αύξηση του ποσοστού ανεργίας κατά την περίοδο 2010-2013, σε συνδυασμό με την διοικητική μείωση των μισθών του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα και τις διαρθρωτικές αλλαγές στην αγορά εργασίας, έχει προκαλέσει μείωση του μέσου πραγματικού μισθού κατά 21% έναντι του 2009.

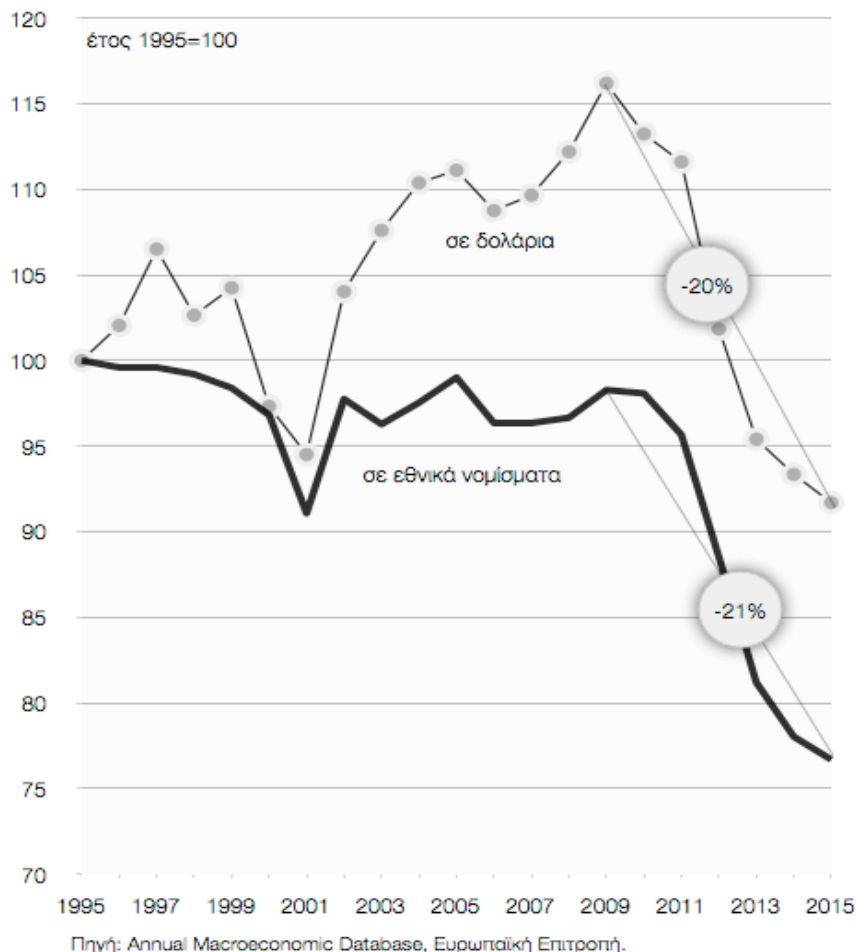
Μέσες αποδοχές εργαζομένων και παραγωγικότητα στην Ελλάδα % της ΕΕ-15

Μέχρι το 2009 οι μέσες αποδοχές των εργαζομένων ανέρχονταν σε μονάδες αγοραστικής δύναμης στο 81% των χωρών της ΕΕ-15. Κατά το 2010-2014 η ανοδική πορεία της σύγκλισης των αποδοχών έχει αντιστραφεί και ο δείκτης μειώθηκε στο 65%.

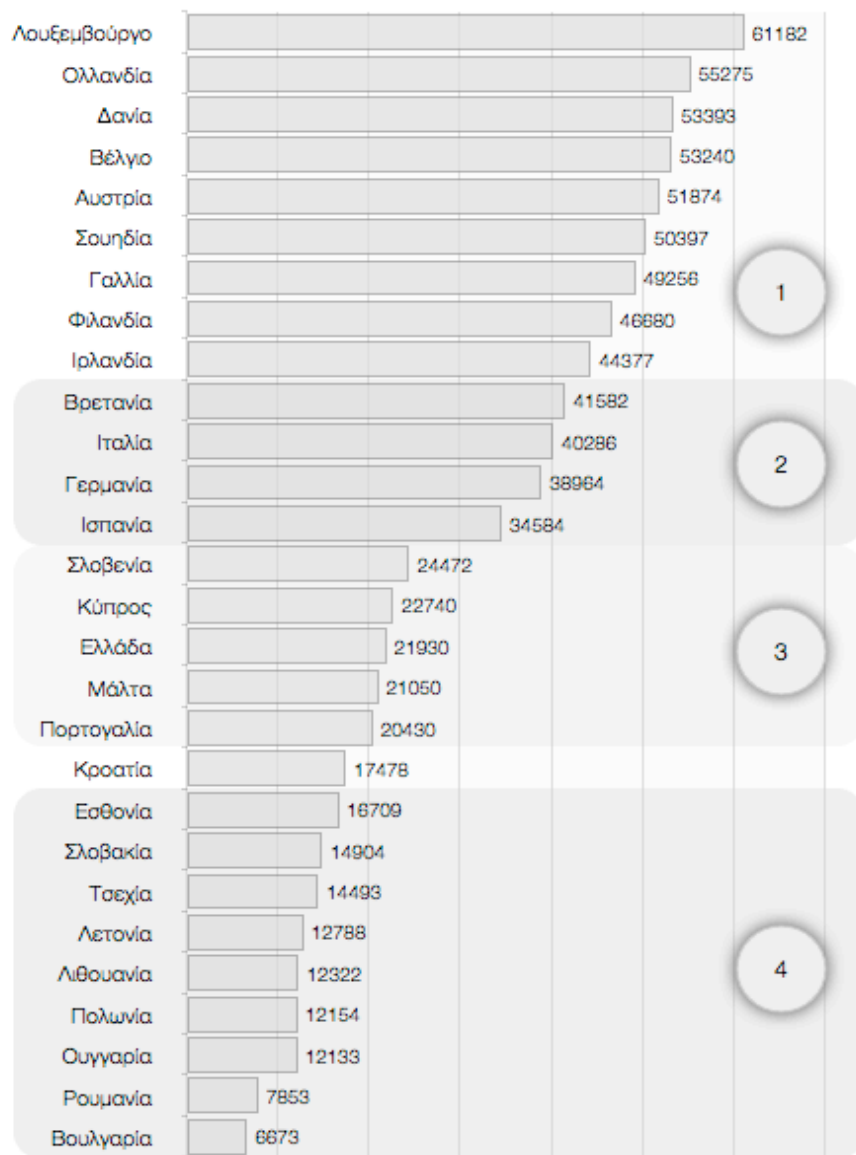
Η απόκλιση των πραγματικών μισθών έχει αυξηθεί τόσο ώστε να είναι συγκρίσιμη με την αντίστοιχη απόκλιση της δεκαετίας του 1980.

Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα σε σύγκριση με 37 προηγμένες χώρες 1995-2014

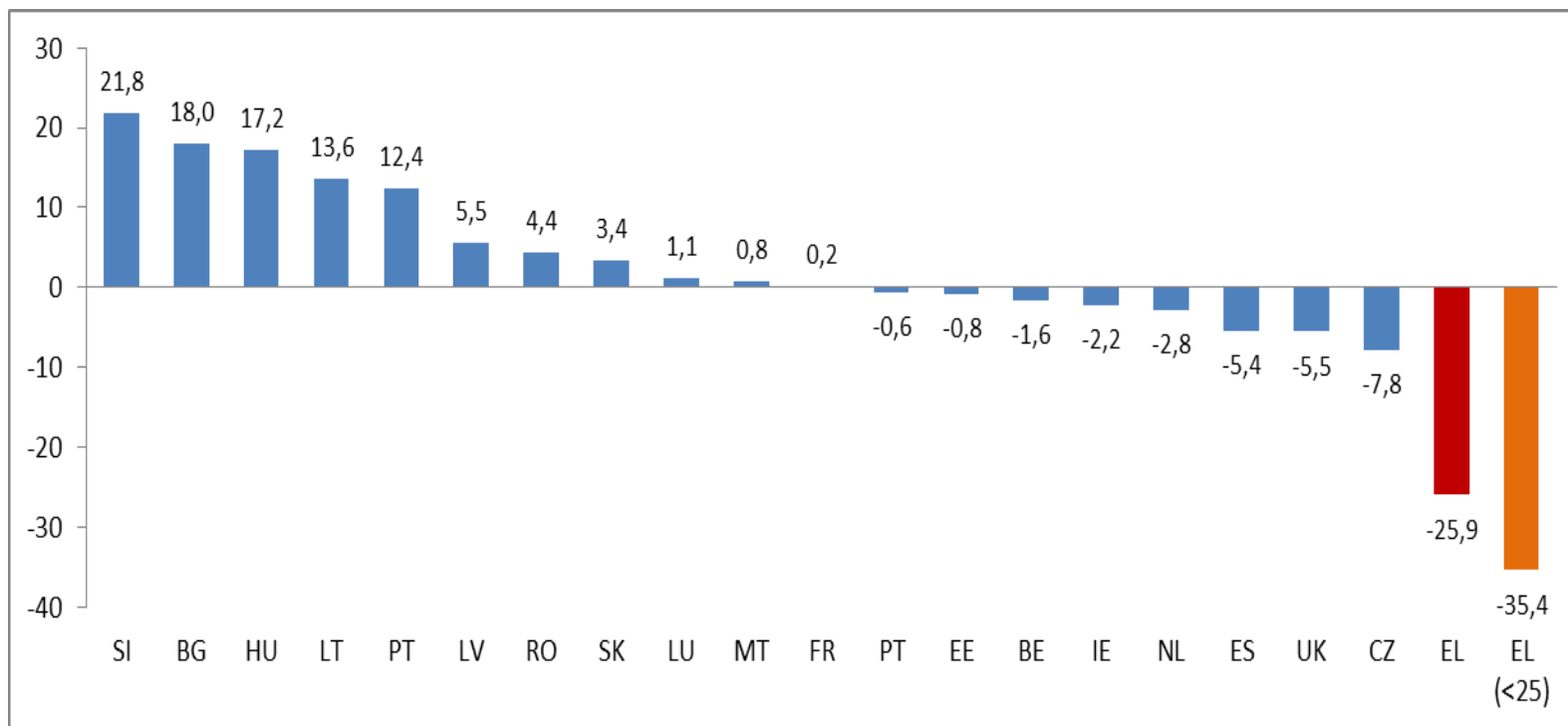
Το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα, για το σύνολο της οικονομίας, υπολογισμένο σε δολάρια μειώθηκε στη διάρκεια της περιόδου 2009-2013, κατά 20,0% ενώ η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας δέχτηκε πλήγμα κατατασσόμενη στην 57^η θέση, μεταξύ 60 χωρών (2014) από την 54^η θέση το 2013.

Ετήσιες αποδοχές ανά απασχολούμενο, 2014

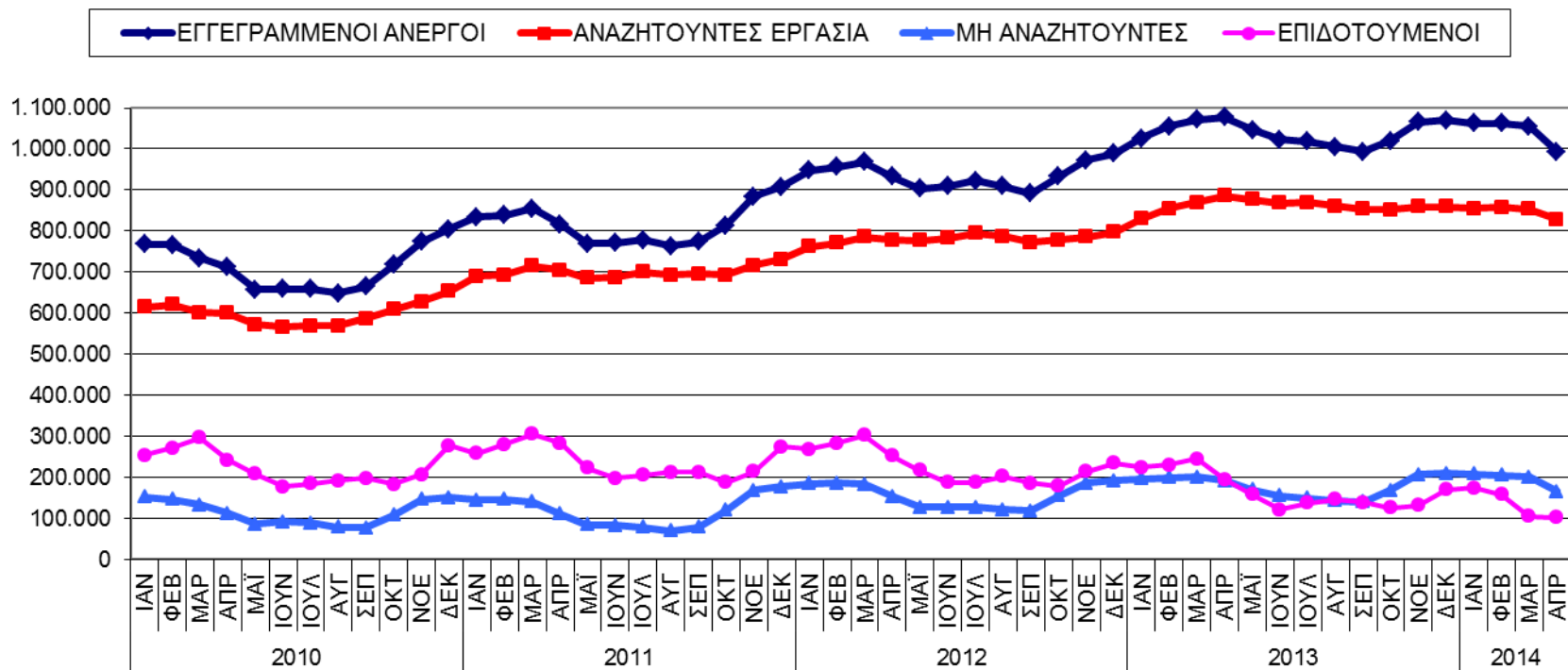
Οι ετήσιες αποδοχές στην Ελλάδα το 2014 ήταν μικρότερες από αυτές της Σλοβενίας και της Κύπρου. Ανέρχονταν σε **21.930** ευρώ έναντι περίπου 35.000 στην Ισπανία, 39.000 στην Γερμανία, 49.000 στην Γαλλία και 45.000 στην Ιρλανδία.

Σωρευτική μεταβολή κατώτατων πραγματικών μισθών στις χώρες της ΕΕ, 2010-2013

Η καθίζηση της αγοραστικής δύναμης (25 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από τα επίπεδα του 1984) του κατώτατου μισθού στην Ελλάδα, δεν επιδέχεται σύγκρισης με καμία άλλη περίπτωση χώρας της ΕΕ, δεδομένου ότι ο πραγματικός κατώτατος μισθός μειώθηκε κατά 25,9% και κατά 35,4% για τους νέους κάτω των 25 ετών.

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΑΝΕΡΓΩΝ, ΟΑΕΔ

Παρά την σημαντική αύξηση του αριθμού των ανέργων κατά την περίοδο 2010-2014, ο αριθμός των επιδοτούμενων ανέργων μειώνεται εξίσου σημαντικά, ιδιαίτερα το τελευταίο έτος, με αποτέλεσμα οι επιδοτούμενοι άνεργοι να αντιστοιχούν από το 1/3 τον Ιανουάριο του 2010, στο 10,3% των ανέργων τον Απρίλιο του 2014 και στο 8,3% τον Ιούνιο του 2014.

- **Η ανεργία των νέων και των ηλικιωμένων** αποτελεί ένα ιδιαίτερα σοβαρό πρόβλημα και εμφανίζει αυξητικές τάσεις στις περισσότερες χώρες, ενώ στις χώρες που εφαρμόζονται προγράμματα λιτότητας η αύξηση αυτή είναι εντυπωσιακή.
- **Οι πολιτικές απασχόλησης** κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης και ύφεσης επικεντρώθηκαν σε μέτρα ενίσχυσης της ευελιξίας, της μερικής και προσωρινής απασχόλησης, κλπ χωρίς ουσιαστικά αποτελέσματα στην καταπολέμηση της ανεργίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η παρατηρούμενη οριακή αύξηση της απασχόλησης οφείλεται κατά 3/4 στη μείωση του εργατικού δυναμικού και κατά 1/4 στα προγράμματα επιδοτούμενης και προσωρινής απασχόλησης. Δεν οφείλεται στην δημιουργία νέων και σταθερών θέσεων εργασίας.
- **Οι δαπάνες για την απασχόληση και την κοινωνική προστασία των ανέργων**, μειώθηκαν σε όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρά τις αυξημένες ανάγκες που προκλήθηκαν από την οικονομική κρίση και ύφεση.

- **Η παγκόσμια οικονομία** δεν έχει κατορθώσει να ξεπεράσει οριστικά τα διαρθρωτικά προβλήματα που οδήγησαν στην οικονομική κρίση το χρηματοπιστωτικό σύστημα, το οποίο παραμένει ασταθές.
- **Η ευρωπαϊκή οικονομία** δεν έχει κατορθώσει να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για διατηρήσιμη και ισχυρή ανάκαμψη.
- **Το περιβάλλον** της ελληνικής οικονομίας παραμένει ασταθές και αβέβαιο.
- **Η οικονομική πολιτική στην Ελλάδα** κατά το 2013-2016 και το 2015-2018 παραμένει στοχευμένη με προσήλωση στην **μείωση των δημοσίων δαπανών** και την **αύξηση των εσόδων** από τους μισθωτούς (μείωση των μισθών κατά 30 δις ευρώ, δηλαδή από 85 δις ευρώ το 2009 σε 56 δις ευρώ το 2014) και τους συνταξιούχους, προκειμένου να εξασφαλιστεί η χρηματοδότηση του δημοσιονομικού ελλείμματος.

Οι νομοθετικές παρεμβάσεις στο πεδίο της εθνικής εργατικής νομοθεσίας

χαρακτηρίζονται από την στρατηγική:

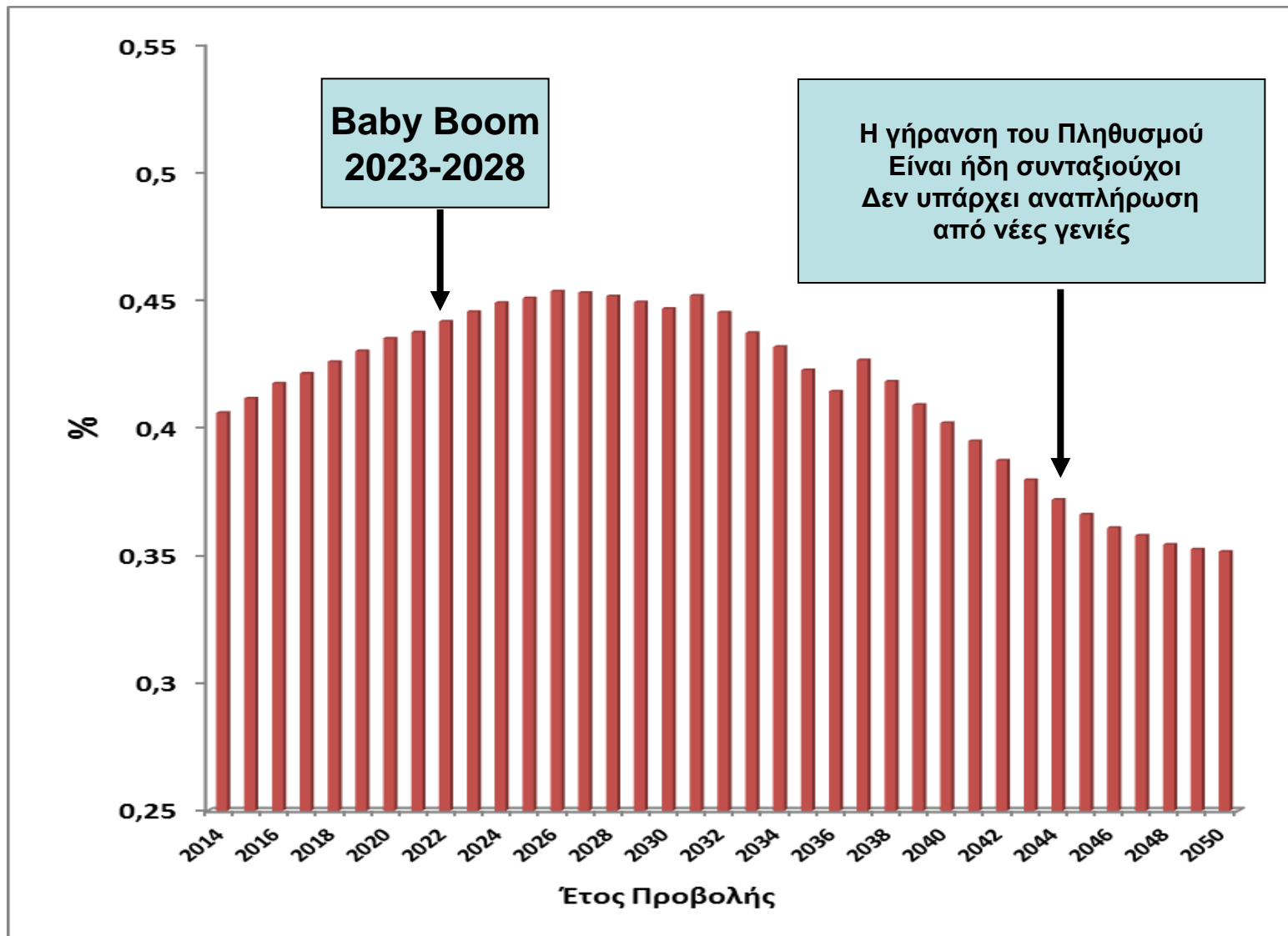
- **ενίσχυσης** της ευελιξίας της εργασίας, **απορρύθμισης** των εργασιακών σχέσεων και **μετασχηματισμού** του κοινωνικού κράτους σε κράτος φιλανθρωπίας.
- στην **Ελλάδα** οι νομοθετικές παρεμβάσεις των Μνημονίων **έχουν καθιερώσει** σε μεγάλο βαθμό την ανασφάλιστη και αδήλωτη εργασία, την ευελιξία της απασχόλησης καθώς και το χαμηλό κόστος προσλήψεων και αντικαταστάσεων ή αποχωρήσεων ή απολύσεων μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων. Έτσι η ανασφάλιστη και αδήλωτη εργασία υπερβαίνει (2013) το 31% από 25% το 2010. Οι ευέλικτες μορφές απασχόλησης αντιστοιχούν στο 46% των νέων συμβάσεων εργασίας (2009-2013) και η ανεργία των ηλικιωμένων (45-64 ετών) προσέγγισε το 2013 το 20,3% (359.000 άτομα).

Κορύφωση στην «εποχή της ανασφάλειας» της εργασίας είναι η **επισφαλής εργασία**:

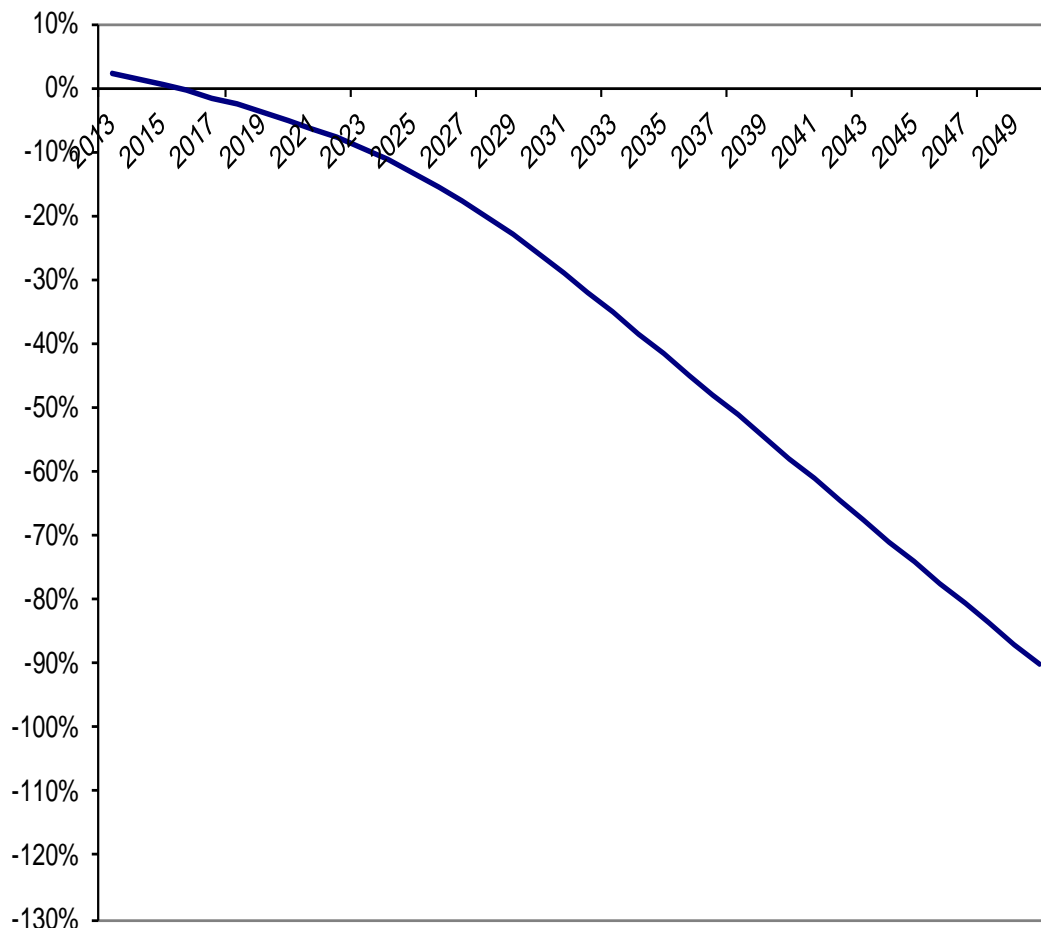
- **για τους νέους** αποτελεί συγκοινωνούν δοχείο με την ανεργία.
- **Αποτελεί** μία «ρευστή εργασιακή συνθήκη» δηλαδή μία συνεχής κατάσταση «εντός και εκτός» της αγοράς εργασίας.
- **Διαπερνά, επηρεάζει και τελικά καθορίζει τις διαστάσεις και τις κοινωνικές και πολιτικές συμπεριφορές της ζωής του εργαζομένου.**

Πληθυσμιακές εξελίξεις και κοινωνική ασφάλιση

Ασφαλιστικό: Ώρα Μηδέν

Εξέλιξη Αποθεματικών
(ως % επί του πραγματικού ΑΕΠ)

Η οριακή ισορροπία εισροών-εκροών κατά το 2014-2015, και από το τέλος του 2015 και μετά ανατρέπεται στο κοινωνικο-ασφαλιστικό σύστημα της χώρας (ΣΚΑ), με αποτέλεσμα η ρευστότητα και η βιωσιμότητά του να απαιτούν άμεσα και επιτακτικά πρόσθετους πόρους. Διαφορετικά με την άμεση εφαρμογή της ρήτρας του μηδενικού ελλείμματος στις επικουρικές συντάξεις και την έμμεση στις κύριες συντάξεις, οι μειώσεις στο μέλλον θα είναι συνεχείς και διαδοχικές ανά τρίμηνο ή ανά εξάμηνο.

Συμπερασματικά η ελληνική οικονομία μετά πέντε έτη υλοποίησης της πολιτικής της εσωτερικής υποτίμησης:

- **έχει καθηλωθεί** σε χαμηλό επίπεδο παραγωγής, επενδύσεων, μισθών, κοινωνικών δαπανών, εγχώριας ζήτησης, παραγωγικότητας της εργασίας, αγοραστικής δύναμης και υψηλού επιπέδου ανεργίας, φορολόγησης των εισοδημάτων και του δημόσιου χρέους, και,
- **έχουν «φυλακιστεί»** οι ενδογενείς δυνάμεις του παραγωγικού συστήματος οι οποίες θα μπορούσαν σε συνθήκες εκτός του νεο-φιλελεύθερου υποδείγματος να οδηγήσουν σε ανάκαμψη της παραγωγής και της απασχόλησης.

Το κεντρικό ερώτημα που τίθεται είναι:

- **με ποιους όρους** η ελληνική οικονομία μπορεί να τεθεί σε μία πορεία **μετα-νεοφιλελεύθερου υποδείγματος**, δηλαδή της ανάπτυξης της απασχόλησης και της επιμεριζόμενης ευημερίας.
- ✓ **πρώτον**, σε βραχυχρόνια διάρκεια εφόσον ανακοπεί η λιτότητα, μειωθούν οι τιμές των εγχώριων προϊόντων, αυξηθούν οι μισθοί με την επιστροφή στις ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις και αξιοποιηθεί η συνολική ζήτηση (εγχώρια και εξωτερική), η οποία θα θέσει σε λειτουργία το αχρησιμοποίητο δυναμικό της χώρας, αυξήσει την παραγωγή, θα ενισχύσει την ρευστότητα των επιχειρήσεων και της οικονομίας και θα δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας. Σε αντίθετη περίπτωση η ελληνική οικονομία θα διέλθει μακρά περίοδο στασιμότητας.
- ✓ **δεύτερον**, σε μεσο-μακροχρόνια διάρκεια εφόσον βελτιωθεί με ένα επενδυτικό πρόγραμμα τεχνολογικής - παραγωγικής ανασυγκρότησης η διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα.

Πιο συγκεκριμένα απαιτείται:

- **άμεση** σύζευξη της δημόσιας επενδυτικής δραστηριότητας με τις αναπτυξιακές, περιβαλλοντολογικές, κοινωνικές υποδομές και υπηρεσίες που δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας.
- **βραχυ-μεσοπρόθεσμη** αύξηση της απασχόλησης με την δημιουργία των αναγκαίων συνθηκών παραγωγής διεθνώς εμπορευσίμων αγαθών και υπηρεσιών, με την μετατροπή της μείωσης του μοναδιαίου κόστους εργασίας σε μείωση των τιμών (15%) των εξαγωγών. Έτσι οι επιδόσεις του εξαγωγικού τομέα θα επιτρέψουν την μεγέθυνση του ΑΕΠ χωρίς την δημιουργία ενός ανεπιθύμητου εξωτερικού ελλείμματος.

Πιο συγκεκριμένα απαιτείται:

- **μεταμόρφωση και ανασυγκρότηση** της παραγωγικής βάσης (clusters) που μονοκαλλιεργείται από τις υπηρεσίες και τουρισμό, με την επιλογή ηγετικών κλάδων [ενέργεια, υδρογονάνθρακες, πρωτογενής τομέας, τράπεζες, τρόφιμα-ποτά, δομικά και μεταλλικά υλικά, τουρισμός (δακτύλιος μεταποιητικών επιχειρήσεων και υπηρεσιών που ικανοποιούν την τουριστική ζήτηση), καινοτομία-τεχνολογία, κοινωνική οικονομία, φαρμακοβιομηχανία], παράλληλα με την δημιουργία δικτύων και συνεργιών μεταξύ των τομέων και των συμπληρωματικών κλάδων παραγωγής σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Στην εκπόνηση της Έκθεσης για την ελληνική οικονομία και την απασχόληση του έτους 2014

- τον συντονισμό, την επιμέλεια της έκδοσης και την επιστημονική ευθύνη είχε ο Επιστημονικός Δ/ντής του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ, Ομότιμος Καθ. Σάββας Ρομπόλης,
 - ❖ εκτός από τη βασική συμμετοχή του Η. Ιωακείμογλου,
 - ❖ συμμετείχαν και οι: Π. Γεωργιάδου, Κ. Δημουλάς, Γ. Κουζής, Γ. Κρητικίδης, Ε. Κούστα, Β. Μπέτσης, Χ. Τριανταφύλλου και Σπ. Χρυσανθόπουλος.
- ✓ **Επιμέλεια παρουσίασης: Γ. Κρητικίδης**